

MAGYAR VILÁG

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
II. KER., FŐ-UTCZA 4. SZ.
KÉZIRATOKAT NEM ADUNK VISSZA.

TÁRSADALMI ÉS SZÉPIRODALMI HETILAP.
MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre 10 K. Negyedévre 2-50 K.
Félévre 5 K. Egyes szám ára 20 fill.

FŐSZERKESZTŐ:
DR. DEMJANOVICH EMIL
(telefon-száma: 57-70)

SZÉPIRODALMI FŐMUNKATÁRS:
LAMPÉRTH GÉZA

FELELŐS SZERKESZTŐ:
CSUDÁKY BERTALAN
(telefon-száma: 41-24)

TARTALOM: A magyar liturgia útján: *Kárpáty*. — Csalfa tündér: *Barabás Ilonka*. — A szekér meg a gazdája: *Sziriusz*. — A Hamlet-előadásokról: *Lampérth Géza*. — Irodalom és művészet: *Ör*. — A dalszínház: *Kereszty István*. — A hétről. — A szerkesztőség üzenetei. — A kiadóhivatal üzenetei. — Egyről-másról — Hirdetések.

A magyar liturgia útján.

A «Magyar Világ» midőn a magyar görög katolikusok érdekeinek képviselőjévé vállalkozott, programjában határozottan állást foglalt a magyar liturgia mellett is. A görög szertartású kereszténység a világon mindenütt vagy nemzeti egyházzá alakult, vagy legalább védőjévé lett a népek nyelvének és fájának. Így kell annak lenni nálunk görög katolikus magyaroknál is. Mint már annyiszor kijelentettük, megismételjük itt is, hogy senki szerzett jogát bántani, csorbítani nem akarjuk, — a magyar liturgiáért vívott küzdelem tehát nem hadüzenet más ajkú hitestvéreink szerzett jogai ellen, csak követeljük a gör. kath. magyarság részére és önvédelmére is azt, amit ők már birtokolnak, t. i. *nemzeti nyelvünknek oltáryelvűvé való emelését.*

Panaszra és aggodalomra csak nekünk g. k. magyaroknak van okunk, mert most már csaknem egy évszázad óta tartó küzdelemmel, *saját erőnkön* kell bevennünk azt a védő várat, a melybe őket fejedelmi kegy ültette, ők pedig csak nyerhetnek azáltal, ha mi is elérjük célunkat, mert a Rákóczyak és Habsburgok fejedelmi kegye daczára is, a magyar nemzet társadalma a görög szertartású kereszténységet idegennek tekinti hazánkban s ez nem szűnhetik meg addig, míg az egyház a görög ritus keretében a magyar oltári nyelvet is nem recipiálta.

Szertartásunk idegen volta annyira befészkelődött a köztudatba, hogy a társadalom a görög ritus magyar liturgiáját tévesen, inkább csak a magyarság terjesztésére irányuló pium desideriumnak tekintti, mintsem annak, ami valójában: *a magyar nemzet egyik elhagyott ága keserves önvédelmi küzdelmének.* Maga a magyar nemzet zöme is csak alig veszi észre, hogy itt e hazában tekintélyes számú gör. kath. magyarság is létezik. Pedig a statisztika bizonyítja, de maguk az egyházi hatóságok is elismerik, hogy a munkácsi egyházmegyében nyolczvanhárom anyaegyházban, az eperjesi egyházmegyében huszonöt anyaegyházban, a nagyváradai egyházmegyében húsz anyaegyházban, a gyulafehérvár-fogarasi egyházmegyében huszonhárom anyaegyházban, a szamosújvári egyházmegyében három anyaegyházban, *tehát összesen 154 görög szertartású katolikus anyaegyházban* a hit-szónoklás kizárólag magyar nyelven történik, a vegyes ajkú községeket nem is említve.

A latin szertartású katolikusoknál mindenki természetesnek találja, hogy a hol a hívőknek a pap példától, vagy németül prédikál, ott a hívek részére tót,

vagy német istenítisztelet legyen és így tovább. Egészen természetes tehát, ha azt mondjuk, hogy a hol a pap híveinek magyarul prédikál, ott a hívek részére az istenítiszteletnek is magyarnak kell lenni. Ha ezt meg lehet tenni a latin egyházban, miért ne lehetne megtenni a görög egyházban? — sőt ha a nép nyelvén való istenítisztelet még a latin egyházban is megtűri a latin nyelv kizárólagosságát, bizonyítani is fölösleges, hogy a görög egyházban a görög szertartás berendezése, szelleme sajátossága ezt nyilvánosan megköveteli.

Sohasem fogunk kibékülni azzal a gondolattal, hogy a katolicizmus érdeke volna Magyarországon az, hogy minket görög szertartású katolikus magyarokat a magyarság testéből kitagadjanak és a szláv, vagy oláh népfajok kötelékébe kényszerítsenek. A katolicizmus a magyarság fentartó ereje volt e hazában mindig s éppen ezért a mi magyarságunkat sem áldozhatja fel, nem semmisítheti meg. Abban a biztos tudatban küzdünk és harcolunk tehát, hogy a magyar liturgiát megnyerjük és az anyaszentegyház a mit megadott szláv és oláh testvéreinknek, azt tőlünk magyaroktól sem fogja megtagadni.

Azokban addig is, míg e jogos törekvésünk teljes sikert arathat, a magyar anyaegyházban a latinok analogiája szerint az egyház által szentesített liturgikus nyelv mellett létesült magyar istenítiszteletet rendeznünk, szerveznünk, erősítenünk kell és mindenüvé be kell vezetnünk, a hol ezt a hívek magyar nyelvi ismerete és lelki szükségé megköveteli. Fontos ezt tennünk főleg azért, hogy magyar népünket magyar voltának tudatában megőrizzük és így a magyar liturgia létjogosultságának alapját fentartsuk és erősítsük.

Ebben az irányban messzeható eredményről adhatunk ma számot, midőn szóról-szóra leközzöljük *Firczák Gyula*, munkácsi megyés püspök úrnak egy az összes papsághoz intézett rendeletét, a mely így hangzik:

3243/1906. sz. Legbecselebb örökségünk, ősi szertartásunk díszét, *egyházi közenekeinket* a hagyomány tartotta fenn. Szájról-szájra szállt az ének, az aya fiának adta át, hogy ő ismét utódait tanítsa meg arra.

Az ősi dallamtól azonban főleg a múlt század utolsó évtizedeiben egyes vidékeken sok eltérést tapasztaltunk. Feltétlenül szükségesnek mutatkozott, hogy egyházi közenekeinket a modernizáló sallangoktól megtisztítsunk, azok tisztaságát, eredetiségét legjobb tudásunk szerint visszaállítsuk és az ekképen visszaállított egyházi dallamokat megörökítsük, hangjegyekbe foglaljuk, hogy azok egyöntetűen énekeltesseken széles egyházmegyénkben és régi magasztos épségükben adassanak át az utóknak.

Ezen célból már négy év előtt megbízam volt székesegyházam karnagyát és éneklését, hogy szigorúan szem előtt tartva az egyházmegyénkben használt melodiákat, írják össze hangjegyekben

összes egyházi közénekeinket. Az illetők nagy gonddal és lelkiismeretes körültekintéssel elkészített munkálatát, mely összes egyházi énekeinket ó-szláv és magyar nyelven tartalmazza, szakértők által megbíráltattam és az alapos észrevételek figyelembevételével helyesbítettem.

E két mű kinyomatása kezdetét vette.

Felhívom azért Nagyontisztelendőségeket, hogy ezen hangjegyes művet szerezzék meg úgy anya-, mint fiókegyházaik templomai részére és utasítsák kántoraikat, hogy egyházi közénekeink éneklésénél és az iskolában való tanításánál ahhoz szigorúan alkalmazkodjanak, mert az attól való eltérést — amidőn egyházi közénekeink egyöntetűségét akarjuk előmozdítani és biztosítani — megtorlás nélkül nem hagyhatnám.

A mű ára példányonként füzve hat (6), félbörkötésben nyolcz (8), egész börkötésben pedig tíz (10) koronában állapítottam meg.

Egyidejűleg veszik Nagyontisztelendőségek az előfizetési felhívást. Ezen tüntessék fel, hogy magyar vagy ó-szláv nyelvű műre van-e szükségük és füzve, félbörkötésben, vagy egész börkötésben és hány példányban óhajtják annak megküldését? és az aláírási ívet minél előbb küldjék be kormányomhoz.

A mű egy-egy példányának minden egyes templom részére való megrendelését az egyház pénztára terhére engedélyezem, sőt kötelezővé teszem.

Az ezen példányokért járó összegeket legkésőbb f. évi augusztus hó 31-ig feltétlenül küldjék be Ungvárra, az *e. m. alapítványi kezelő hivatalhoz*.

Végül elrendelem, hogy ezen hangjegyes énekes könyvek a jövő 1906—1907. tanévtől kezdve úgy a papnevelő-, mint fi- és nőképző-intézeteinkben az egyházi közének tanulásánál rendes tankönyvül használtassanak, melyet minden egyes növendék köteles maga részére megszerezni.

Ungvár, 1906 május 16.

Örömmel üdvözöltük volna ezt a főpásztori intézkedést akkor is, ha az csupán az ó-szláv énekek dallamát fixirozta volna, mert akik a görög szertartás ájtatos, lélekemelő dallamát lelkükbe vették, azok mélyen átérzik a püspök úr által hirdetett igazságot, hogy egyházi közénekeink legbecsesebb örökségünket, ősi szertartásunk dicséjét képezik. A magyar istentiszteletre nézve azonban ez az intézkedés valóban a mindennapi kenyér fontosságával bir.

A magyar istentiszteletnél használt közénekek régebben a növendékeket úgy a papnevelőben, mint a kántorképzőben boldog emlékü *Roskovic Ignác* nagyprépost kezdte tanítani, — de az ő elhunytával a további tanítás megszakadt. Kántoraik az ó-szláv szöveg dallamait dicséretes buzgósággal ugyan, de annál kevesebb zenei tudással alkalmazták magyar szövegre. És ennek az lett az eredménye, hogy minden kántor másképen énekelt magyarul és egyik anyaegyház híve a szomszéd falu templomában már csak alig tud egyformán énekelni. Hivatlanok nagyon sok újítást, sallangot aggattak az eredeti dallamok nemes egyszerű formáira és félni kellett, hogy a magyar istentisztelet közénekeiből apránként az ősi dallamok eltűnnek.

Érezték ezt a lelkipásztorkodás terén működők és éppen ez a körülmény adta azt az eszmét, hogy Hajdu-Dorogon a magyar kántorok kiképzése végett első sorban éneklésztanítóképzőt kell létesíteni, vagy legalább is a magyar énekek egyöntetű betanítására póttanfolyamokat kell szervezni.

Most midőn a munkácsi egyházmegye főpásztora magyar énekes könyvet is adat ki és annak használatát az egyházmegye összes magyar templomaira nézve előírja, sőt annak tanítását úgy a papnevelőben, mint az éneklésztanítóképzőben kötelezővé teszi: minden e tekintetben eddig felmerült eszménél többet felkarolva, a magyar istentisztelet közénekeinek kezelésénél előállott minden baj és visszaélés ellen a legmegfelelőbb orvosszert alkalmazta és úgy magyar, mint szláv ajkú hivatottakat legmélyebb hállára kötelezte.

Bizunk benne, hogy a rendelet erélyes hangja, annak erélyes végrehajtását is jelenti és ennél semmi sem lehet kívánatosabb.

Van nekünk görög szertartású katolikusoknak egy drága oázisunk, ez a *máriapócsi kegyhely*. Szabolcs megyében, a magyar alföld szívében fekszik s nincs magyar ember, a ki ne hallott volna róla valamit, de csak kevesen tudják, hogy ez a kegyhely a *miénk* s hogy ezt a gyöngyöt még Bécs is megirigyelte tőlünk, mert az eredeti csodatevő Mária képet az uralkodó ház elvitette Máriapócsról s még ma is ott őrzik a bécsi Szent-István templomban. Ezen a megszentelt kegyhelyen összejönnek hivatottaink minden irányból. Elhozza oda őket az *Istenszülő* szeretete. A vallásos kegyelet énekeiben nyilvánul meg. Egysorban haladva, a magyar magyarul, az oláh oláhuul, a tót tótul, az orosz oroszul énekel, dicséri Máriát ugyanazon szöveggel, ugyanazon dallamon és *érzik mind, hogy ők testvérek, egyek lélekben, és nincsenek egymás terhére.*

Ime tehát ezen, a magyarság szívében fekvő kegyhelyünkön a hit ereje már eddig is legyőzte a szívből jövő dallamok disharmóniáját és magyar hazánknak különböző ajkú népeit egybeforrasztotta szeretetben és áhítatban. Mennyivel magasztosabb és harmonikusabb lesz ez a kép jövőre! Bizonyára a munkácsi főpásztornak messze kiható intézkedése ezt a gyönyörű képet nem csak összhangzatosabbá, hanem nagyobb méretűvé is fogja varázsolni.

A *«Magyar Világ»* ezuttal a görög szertartású katolikus magyarság zászlaját hajtja meg a tudós főpapa előtt. Azt mondhatná valaki, hogy azt megtenni, a mit a munkácsi püspök úr most tett, már elődeinek is legtermészetesebb kötelessége lett volna. Igaz. De az is igaz, hogy a magyar isteni tisztelet iránt ezt a kötelességet eddig senki sem teljesítette. *Firczak* Gyula püspöké az érdem, hogy előítéletek ellenére is megtette azt, a mi főpásztori kötelessége volt.

Adja az Ég, hogy a szép példa ne maradjon követség nélkül és a kibocsátott Ige testté váljék mindenütt.

Kárpáty.

Füzdőre utazó közönségünket kérjük, hogy czífműket jó előre sziveskedjenek velünk közölni, hogy a lap szétküldése pontosan történhessék.



Csalfa tündér.

I.

Fejem felett rózsás felhők szállanak,
Virágok közt röpke szellők játszanak.
Röpke szellő suttogását hallgatom,
Elmerengek édes, boldog álmokon.

Ifjú remény, vágy, boldogság, szerelem,
Himes álmok játszadoznak én velem.
Szövegetem tovább a szép álmokat,
Fejem felett rózsás felhők szállanak...

II.

Fejem felett sötét felhők szállanak,
Körülmem a természet bús, hallgatag.
Hüvös szellő bús fuvalmát hallgatom,
És a lelkem elmereng a múltakon.

Ifjú remény, hő szerelem, boldogság,
Romokba dőltem régen ez a szép világ...
Csalfa tündér a reménység, ingatag.
Fejem felett sötét felhők szállanak...

Barabás Ilonka.

☞ A szekér meg a gazdája. ☞

Írta: Szirius.

Itt, Ecsed tájékán, ilyenkor gyalázatos az idő. A nedves talaj páráit ereszt s köd borong a sárga kankalinos réten. Bár még sápadt a napsugár, amely a haragos-zöld lombokon dereng, de azért a felöltő már lekivánczik a cserjés mentén bandukolóról. Itt járok én is és valami méla bánat lep meg, nem tudom miért? Előtte, a bokrok között, a vasút vágánya villog, mint valami aczélpikkelyes kigyó s hosszúra kinyújtott teste az ég peremén vész el. Hátul a falu, patics-falazatú, nádfedelő házikóival. Valaha, régen, a sárga homokbuczkák vetették végét, ma már mindjobban összezsugorodik. Az emberek halaványan, rosszkedvűen járnak-kelnek s elkíváncznak innen. Itt-ott egy porta üresen áll, gazdája elment más vidékre, talán a «nagy vizen» is túl, oda, ahol a munka verejtékéből kenyér terem. Csak a szeszgyár kéménye áll büszkén, orrában az örökunalmű barna füsttel. Fenyegetően, komoran néz szét a tájon s rámered a templomra, mintha kérdené: hát te mit keresel még itten?

Valami villog a bokor kopasz ágán. Megnézem. Nyakravaló. Talán egy vándorlegény hagyatéka, aki itt toilletet csinált s miután megszabadult a felesleges toldaléktól, megkönnyebbülten ment odább. De nini! A csizmáját is hátrahagyta volna? Mert azt is látok itt a vágányok mentén s benne emberi lábcsapát. . . Az ijedség okozta kapkodó sietséggel kutatok tovább és nem hiába. A vasúti sín mellett emberi tetem hever, amelyet valami szörnyű kalamitás megfosztott végtagjaitól. A hátán fekszik, csapzott haja a szemébe lóg, amely üvegesen, szemrehányóan mered az égre. Ősz bajusza összekuszálva s ajkai körül csergedez a vér.

Állok a hulla előtt és ráismerek. Igen, ez az öreg Kajdi László, a falu utolsó, megvéhnédett fuvarosa. Ide jött meghalni a vágányokra. Rettenetes, de stilszerű halál.

Mert úgy volt az, hogy hajdanában fuvarosok lakoztak feleszámmal a faluban. Jómódú, világlátott emberek, akik vasárnaponként árnyékos ambituson szítták a finom verpelétit s drágalátos peleivel öntözték száraz torkukat. Ezüst gomb fityegett a bekecsen s a szívekben megelégedettség honolt. Egyszer aztán jött a vasút és mindakétőnek vége lett: az ezüstgombnak is, a megelégedettségnek is. Senkinek se kellett többé a fuvaros, se nyikorgó döcögő alkalmatlósága, a szekere. A prüszögő ördög-szekér jött s ők mehettek, amerre láttak. S elmentek, elkalodáltak, ki erre, ki arra s a fuvarosokból írmagnak való se maradt a tájon. Azaz mégis egy: az öreg Kajdi László. Ő daczolt a civilizáció-hozta gőzmasinával. Legalább azt hitte, hogy daczolni tud. Biz az nem volt istennek tetsző dolog. Az öregnek elperelték a házat, földjét s végül a lovakra s a szekérré került a sor. Mint mikor a művésznek hegedűjét, kenyeret-adó szerszámát árverelik. . . Lám, az öreg se bírta ki. Eljött ide a vágányokra s azt mondta bizonynyal: Elvettél tőlem mindent, vedd el tehát ezt a nyomorult életemet is.

Így történt s az éggel nem lehet perbeszállani. Ámbátor siralmas a fuvarosok sorsa, akik itt a vidéken éltek valaha. Büszke, rátartó, igaz magyar emberek valának. Tele göggel és szíveséggel, ha oda férköztél a szívéhez.

Ha, természetesen, utad akadt, nem tovább, csak Csengertől Dengelegre, mivel még vasút nem volt, sem magadnak saját alkalmatlóságod, fuvaros után néztél, kérdezősködvén itt is, ott is a faluban, míg aztán egy lézengő utca-gyermek útbaigazított: ihol ni, itt lakik, csak tessék beszélni.

Hanem azt kimondani könnyű, megcselekedni nehéz, örízvén a fuvaros portáját rettenetes bestiák — vulgo: komondorok — amelyek szörnyen csaholva rohannak

feléd, nyilvánvalóan ama tiszteletlen szándékkal, hogy megcibálják a horgasinadat s meghentergessenek az anyaföldön. Konstatáld, hogy biz' ez veszedelmes helyzet. Az udvar végében áll ugyan néminemű férfiú, ostorcsapótt fon tilolt kenderből; ő egy kurjantással helyreverhetné a kutyákat, de nem teszi. Látni akarja: mire megy a magad emberségéből? Hát mire megy? Mindenekelőtt a botoddal nem csápolsz, sőt jól eldugod, hogy keresve se találj rá, aztán bevárod a czerberusok rohamát. Mikor rugásnyi távra érnek, hirtelen leguggolsz a földre, orrod jobb falazatát befogod s a másikat mutatóujjaddal ütögetve kiadsz nevezett szaglószerveddel olyan rettentően bolond hangot, hogy hallatára a kutyák először meghökölnek, azután farkukkal a földet seperve, úgy eliszkolnak oduikba, hogy onnan paczallal sem lehetne többé őket előcsalogatni.

E nem csekélylendő győzelem után a fuvaros szóba áll veled. (Ő állt az udvar végén.) Kikérdez: ki, micsoda vagy? honnan jössz? hova igyekszel?

— Tehát Dengelegre, ha jól értelmezem? Már iszen az aligha lesz lehetséges. A rudas lovam megsántult, a kisebbik cselédem megbetegedett, meg aztán itt van a trágyahordás ideje. Nem lehet, no, nem lehet.

Nem felelsz egyenesen, hanem szétnézel az udvaron, amely a disznótúrásoknak miatta olyan, mint egy átabotában hagyott földvár. Megdicséred a látható gazdaságot, a rőfögő disznókat.

— Aunye, de gyönyörű ártányok! Saját nevelés?

A fuvarosnak szélesrehuzódik a szája s meglepődötten bólogat:

— Az hát. Persze. Hanem tesszen bejebb kerülni, hátha mégis tehetnék valamit?

Ennek okáért betisztelkedtek a pitvarba, a hol módfelett ügyelsz arra, hogy az ott csipogó hetvenhét csirke közül egynek se hájg a sarkantyújára. A konyha közepén máskülönbön a fuvaros ifjú csemetéje ül s tökmagot szemcskél. Megdicséred, hogy milyen helyrelegény s adsz neki egy fényes krajczárt gubaszmenű cukorra, a miért aztán barátságosan nyújtogatja rád a nyelvét.

Ennyi szimpatianak már a fuvaros sem tud ellenállani s kimondja a határozatot, hogy indultok azonnal, de rögtön. Amit úgy kell érteni, hogy jó háromfőtály óra múlva.

No, de ez is csak elmulik s előáll a szekér s nincs egyéb hátra, mint hogy felkapaszkodj és. . . De feltér ám egy kis elővigyázat, mert a szekér furfangos alkotmány s ugyancsak megkészerűl, a ki hevenyén rámerészkedik. Mindenekelőtt jól befurdod magad a szénáülésbe, hogy véknyad a szekér oldalával közelebbi érintkezésbe ne jöjjön, mikor majd az országúton imbolyogtok. Így csak a fejedet koppantod oda, ami, ha vesszük, kész szerencse. Legalább nem alszol el s van mit tapogatnod az úton. Az elindításnál se aludj, mert az alátámasztott szekér rémségeset biccczen s te vagy előre esel vagy hátra, csak sohasem oldalt és áldhatod az istent, szerencsés megmenekülésed esetén, — ha ugyan a nyelvéd le nem harap-tad. . .

Ezek után mirevaló a kapufélfá? Arra, hogy a szekér okvetlen beleütődjék. Ez is megtörténik s a fuvaros sorra szedi a naptári szenteket, olyan czifrán, olyan kacskaringósan, hogy azt hiszed: no, most az ég feltélen, de biztosan reátok szakad.

Dehogy szakad! Dehogy szakad! Csak éppen az utcai tengelydagasztó sárban akadtok meg végérvényesen. Bizony: se té, se tova. A fuvaros megcsipentti a lovak hasát ostorával, nevezi őket testvérnek, drágának, villámnak s mikor látja, hogy semmi haszna: oda konkludál, hogy csapjon beléjük a mennydörgős mennykő. Leugrik a sárba s rettenetes «ha-hó»-zással tolni kezdi

a szekeret. Ha nyugodtan a ülésen maradsz, hümmög, dűnnyög, példalózik, azt mondja, hogy nincs egy fekete mákszemnyi belátásod... Ha pedig népszerűen leugrasz a szürke habarcsba, hogy segítségére légy, akkor meg azért csattan fel szörnyű haraggal, hogy kinek nézed őt, meg a lovait? Elbírnak azok még ilyen hitvány embert. Hogy az ő lovai ilyenek, meg olyanok; zabon teleltek... S szikrázó szemekkel rázza az orrod előtt a zabos tarisznyát...

De nincs olyan hosszú, aminek vége ne legyen. Ti is kikászolódtok végre a köcserepes országútra. Most már csak arra vigyázz, hogy szemed a fuvaros örökké koválygó ostarával közelebbi érintkezésbe ne jöjjön, mert — bizony mordom — mire Dengelegre értek: vakon dicséred az Istent. Szemed, szád ugyan tele lesz sárral, de ez legyen a te legnagyobb bajod. Útközben van elég árok, az árokban elég víz. Kimoshatod, ha már olyan kutya-fünyvás a természet.

...Ilyen volt a régi, az igazáncsi fuvaros. Az utolsóközül való volt Kajdi László, a ki, ime, nagyhallgatva fekszik előttem... A szél halkán dudorászva jár az ágak között s melódiákat komponál az utolsó fuvaros halálára.



A Hamlet-előadásokról.

Írta: *Lampérth Géza.*

A háromszáz éves multu és örök jövődjü Hamlet 1839-ben került először színre a Nemzeti Színházban. A czímszerepet a nagy Egressy Gábor játszotta. Kerek hatvanhat esztendő alatt ért el tehát a magyar Hamlet a századik előadáshoz, jutván átlag minden két esztendőre három előadás. A között is mennyi gyenge «hétfői ház». Ezzel hát nincs mit dicsekednünk. Most azonban, a szezon végén, egy hét alatt három erősen tele ház közönsége tapasztalta végig egymásutján. Ez már — más!

Elnékedhetnénk itt arról: Ki vagy mi volt a *mult* oka és ki vagy mi oka a *jelennek*? Az igazgatók-e, a színészek-e, a közönség-e, avagy talán az idők járása? Lehetséges, hogy egy kicsit valamennyi, bár ez utóbbi kettő alkalmasint legkevésbbé. Mert ha az igazgató jól igazgat, a színész jól játszik (Shakspere): akkor a közönség jól jár a *színházban* s ezért jól jár *színházba*, a minek következtéseképpen jól idő is jár a *színházra*.

De hogy — Poloniuszal szólva — ne törjük tovább e szegény szó nyakát, térjünk át az előadásokra.

Jajkiáltásokat hallottunk a *színészverseny* miatt, mely — úgy mondák — nem méltó Shaksperehez és nem a Nemzeti Színházhoz. Ez igaz is volna, ha így lett volna. Nem ösmerjük az igazgatóság intenczióit, de mi úgy gondoljuk — így is néztük, így is tesszük szövé — a dolgot, hogy nem színészfuttatást akartak itt rendezni. Egy ügyes és szerencsés ötlettel azt akarta inkább megmutatni a Nemzeti Színház, hogy a leggazdagabb drámai alkotó talentumnak, a ki a nagy *nyugot* dicsősége, mily gazdag ábrázoló talentuma akad itt a kis *keleten*. Nos, és úgy-e, ez mindjárt másképpen fest, mint ez a gypsuszínű futtatás?

Hamletet három estén három különböző színész játszotta. Még több is lett volna rá, de idő nem volt. No, majd jövőre. Szóljunk most ama háromról.

Az előadások sorrendjét követjük.

Mihályfi Hamletjét már rég ösmerjük. Ez a kiváló, szimpatikus és mindig becsülettel helytálló művésznök most is lelkiismeretes, tiszta munkát végzett, amennyire egyéniségének és tehetségének határai engedték. Ezek a határok már véglegesen kialakultak s így Mihályfi azokon most sem tájékozott, de ősszebb sem zsugorította őket. Új színeket nem hozott alakításába, de a régiek üdeségét sem halványította el nála sem az idő, sem a megszokás közönye. És ez is művészi nagy érdem.

Új volt *Beregi*, akitől most láttuk először Hamletet. Előzetes nagy tanulmány tetszett ki játékból és, egyéniségének ki nem forrott fiatalos nyersége mellett, talán innen is ezen alakításának egyik-másik fogyatékosága.

Beregi általában, de különösen az első jelenetekben nagyon is fiatal volt (nyilván a 20 éves teoriát fogadván el betű szerint) és asszonyosan siránkozó. A színészeknek szóló nagy oktatást is kissé szélesen mondta el. Pedig ebből tanulhatni ám meg: mely úton juthat el a színész az igaz, a mély — s éppen ezért szerény — művészet ígért-földére, a hol a nagy dicsőség virága terem. A nagy monológokat már erős mérséklettel és nagyobb sikerrel mondta el, Ophéliát pedig művészzel küldte kolostorba. Ez volt legszebb, legsikerültebb jelenete.

Beregi, úgy látszik, inkább a rengeteg kommentár-irodalom útvesztőiből és az olasz Shakspere-színészek tanulmányozásából halászta ki az egyes, inkább külső hatásra számító *részleteket*, hogysem az eredeti Hamletet, úgy, amint azt Shakspere megírta, igyekezett volna átérzeni és átérteni a maga *egész* műváltában. Pedig ez itt a kérdés. Tisztelet, becstület a sok tudós kommentárnak, de Hamletet mégis csak maga Hamlet — azaz Shakspere — magyarázza legvilágosabban. *Ember* ez a Hamlet, tisztelt tudós és színész uraim. Emberi-erőkkel és emberi gyöngegekkel teljes. Hogy ellentmondások vannak jellemében? Hogy lelke elborul meg kiderül, hogy sir és kaczag, hogy bölcselkedik és komédiáz, hogy melegen szeret és fagyosan gúnyolódik, hogy tétováz és nem márt egyszerre két a még oly gonosz emberi szivekbe (közűk az *anya-szív*!?) — hát, uramisten, éppen ezért — ember! Gondolkodik, mielőtt cselekvésre szánná el magát. «S az elzántság természetes színét a gondolat halványra betegíti». Főképpen, mikor ez a cselekvés: embergyilkolás. Ézért ember Hamlet. De semmiképpen sem éretlen gyerek-ember. Mellékes, hogy most jött haza Wittenbergából, az évei száma — 20 vagy 30 — szintén mellékes. A gondolatoknak ama ragyogó kincseit, melyet Hamlet lelke rejt, sem a fejedelmi tanítók, sem az univerzitás tudós magisterei nem tölthették valami varázstölcséren belé, azokat a nagy szenvedések, nagy érzések és keserű élet-tapasztalások tüzkohója kristályosíthatta csak így ki a — férfi lelkében. Hamlet tehát — ha husz, ha harmincz éves — de érett férfi már.

És ilyennek leginkább mutatta *Pethes* játéka. Igaz, hogy őt kora, alakja, orgánuma és egész művészi egyénisége leginkább is predestinálta erre. Pethes elborulásában, fájdalomában, apagyásában is férfias erő volt, nem asszonyos siránkozás, mint Beregiében. *Ő érezette* fájdalmát, *Beregi látta*. A monológokat gyönyörű tagoltsággal, sugárzó értelemmel mondta el Pethes és megrázó aróval, különösen az önvádat a második felvonás végén. («Oh mily gazember s pór rab vagyok én!») Pompás volt a színészekkel való jelenete és a színi előadás után való kitörése. Ezek, valamint a szatirikus részek, ah! ehhez illő sajátos orgánuma segítette, voltak fénypontjai Pethes alakításának, mely leginkább megközelítette a mi Hamlet-ideálunkat. Neki is voltak azonban hibái. Így a harmadik felvonás fuvola-jelenetét teljesen elejtette, azzal, hogy folyton a közönségre nézett, ahelyett, hogy partnereit tartotta volna szemmel, holott erre ott a legnagyobb szükség van.

Sokat lehetne még mondanunk, de csak a főbb momentumokra mutathatunk ez alkalommal, a részletekhez, sajnos itt nincs térünk.

A főbb férfiszereplők közül *Szacsavay* Claudiusát, *Gabányi* klasszikus sírásóját, *Gál* Polnusiát, *Bakó* színészt, *Molnár* szellemét, *Pálffy* Horatióját, *Odry* Laertesét illeti teljes dicséret. Polonius utolsó este *Szathmáry* Árpád, az aradi színház tagja adta. Tehetséges színésznek látszik, de ezt a szerepét kissé elsiette. Ophéliát egyszer *Márkus* Emma játszotta az ő ösmert nagy művészetével és kétszer *Török* Irma, akinél ideálisabb Ophéliát Shakspere sem gondolhatott. Bájosan poétikus és igazán «kedves» volt szerelme nyilvánában és megható hervadásában. Kár, hogy ezt a mindig lelkiismeretes művésznőt oly ritkán láthatjuk tehetségéhez méltó szerepekben.

Teljes és nagy elismeréssel adozunk a gondos és gyönyörű új rendezésért is, mely alig néhány sornyi kihagyással most már az egész Hamletet adta s a szellem-jelenéssel egy nehéz technikai problémát is szerencsésen, teljes illuziókeltéssel oldott meg.

A Nemzeti Színház ezzel a három klasszikus estével méltó módon zárta le esztendőjét. Ezt jóleső örömmel és a jövőben vetett szép reményekkel hirdetjük.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET

Álomvirág, életgyümölcs. Ezzel a címmel adott ki egy könyvet *Bujdosy Miksa*, amely könyv, mint az utolsó lapon olvassuk, a szerző «magyar nyelvű iratainak mintegy tizedét tartalmazza». Ebből következtetjük, hogy Bujdosy nagyon sokat dolgozik a maga gyönyörűségére, mert tudunkkal, a nyilvánosság előtt most jelenik meg először. Ez a könyve egy magányos, elmélkedésre hajló, rendkívül szenzibilis lélek megnyilatkozásait tartalmazza. Emlékezések, elmélkedések, rapszodikus gondolatok versben és prózában váltogatják egymást, melyek sokszor kissé homályosak, de mindig meglátszik rajtuk a mélyebb tartalomra törekvés. Legszebb az «Anyám emlékének» című ciklus, mely mely színeivel, rajongó hitével és egyik-másik verse, mely virtuoz, már szinte túlhajtott teknőjével (főképp a szonetteknel) válik ki a könyvnek különben egyhangú és fárasztó *wertheri* érzélgősségéből. A nem érdekeltlen könyv szerzőnél (Budapest, I. Attila-körút 18.) kapható egy koronáért. Bemutatjuk belőle a következő verset:

Anyámnak.

Testvéri szívet szívem egyre esd,
Hiszen keblemben él megannyi szép!
Szébb lesz, nagyobb lesz, gazdagabb, nemesh,
Ki nagy szerelmem templomába lép!

Mégis csupán Te ismersz, senki más.
Körömtől ott künn minden oly hideg.
Ott egyre más sem ér, csak ebarás.
Lelkem' csak a Te lelked érti meg.

«Halvány vagy, édes gyermekem! Mi fájt?»
E szóra ime száz sehem heged.
E szóban mennyi gyógyító búháj!...
Főnn vársz Eget, s már bennem él Eged!

Porzó. Ezzel az egyszerű írói névvel, melyet régebben oly gyakran és örömmel láttunk a lapok tárczahasábjain, újabban mind ritkábban találkozunk, jóformán csak ünnepnapokon. Most egy új könyvön jelent meg *Ágai Adolf* e kedvesen ösmert írói neve. A könyv címe: «Új hantok» és második sorozatát tartalmazza *Ágai* ama nagybecsű visszaemlékezéseinek, a melyeknek első kötete már évekkkel ezelőtt «Por és hamu» címmel jelent meg. *Ágai* a múlt század ama nagy magyar írói nemzedékéhez tartozik, a melynek gyönyörű sora egyre ritkúl, gyérül. Arany János tanítványa volt és ez megtetszik minden írásának alakján és lelkén egyaránt. A mit ír: egyszerű, világos, magyar színekkel ékes és magyar ritmussal zengzetes. Hosszú írói és hírlapírói pályáján közéletünk és irodalmunk sok kimagasló alakjával közvetlen, személyes összeköttetésben volt s ezekről (Kossuth Lajosról, Szilágyi Dezsőről, József királyi hercegről, Munkácsy Mihályról, Jankó Jánosról stb.) írja eleven tollal, kitűnő megfigyeléssel emlékezéseit, melyek költői és művészi szépségük mellett, mint kortörténeti képek is felelté becsek és érdekesekek.

A föld körül. Meglehetősen szegényes útleírasi irodalmunkat érdekes és értékes munkával gazdagítja most a Singer és Wolfner könyvkiadó cég *Gáspár Ferenc* dr. útleírásának kiadásával. *Gáspár* műve hat kötetből fog állni, melynek első két vaskos kötete most jelent meg, mintegy 1200 képpel és több színes műmelléklettel. A ki *Gáspár* munkáját elolvassa, valóban élvezetes és hasznos útát tesz meg csendes olvasószobájában «A föld körül». Megösmérkedik mind az öt világrésszel, az oceánal, melynek csudás életét különösen megkapó színekkel rajzolja *Gáspár*, a ki mint fregatt-orvos hosszú időt töltött a tengeren. Meg is látszik írásán, hogy a közvetlen tapasztalás forrásából meríti a színeket eleven és ügyes tolla. — A hat kötetre tervezett pompás díszmunka ára 96 kor.

A magyar tengerészet és a fieme kikötő. Ily című munka jelent meg *Gonda* Bélától, aki egyike a magyar tengerpart és kikötő legalaposabb ismerőinek. *Gonda* e nagy szorgalommal és szakismerettel írott művében a magyar tengerészet fejlődését és jelen állapotát rajzolja. Ismerteti Fiume történetét, közjogi állását, majd részletesen bemutatja kikötőjét és hiányait. A jó magyar nyelv-

ven megírt tanulmányok könyvet mintegy 60 kép díszíti, haszonnal forgathatják mindazok, akiket az «Adria gyöngye» bármely tekintetből érdekel.

Kossuth-szobrok. Ahogy az idő, melyben élt és működött, távolodik tőlünk, úgy nő egyre és közeledik mindjobban nemzeti szívéhez Kossuth Lajos nagy alakja és emlékezete. Egymásután nőnek ki az új Kossuth-szobrok a hálás magyar földből, melynek szabadságáért, javáért Kossuth Lajos életét szentelte. Már az alföldi híros város Kecskemét terén is áll a nagy hazafi ércszobra, melyet e napokban lepleznek le fényes ünnepségek között. Budapesti jobboldali részében, a szép Zugligetben is készül egy Kossuth-monumentum, annak emlékeztetére, hogy 1837. május 5-én a bécsi kamarilla ott fogatta el Kossuth Lajost a Törvényhatósági Tudósításokba frott hatalmas czikkeiért. Az indítványt *Eperjessy István* biz. tag tette meg a budai Szabadpolgári Körben, a hol már meg is alakult az emlékbizottság, melynek elnöke *Szebeny Antal* dr., az I. ker. képviselője.

Érsekujvár ünnepe. A Rákóczi-kurucok egyik hajdani főfészeke: Érsekujvár szép ünnepet ült múlt vasárnap. Az egykori kurucz város lelkes közönsége szobrot emelt *Kossuth* Lajosnak, mellszobrot *Czuczor* Gergelynek, Nyitra megye költő-fiának és emléktáblákkal jelölte meg azokat a házakat, melyekben II. *Rákóczi* Ferenc és hős vezérei: *Bercsényi*, *Vak Bottány* tartózkodtak, intézve onnan a háború és a haza sorsát a nehéz napokban. Ezeknek a szobroknak és emléktábláknak az ünnepélyes leplezése volt vasárnap. Az ünneplő város lobogó-díszben fogadta a fővárosból és vidékről érkezett vendégeit. A magyar kormányt *Kossuth* Ferenc kereskedelmi miniszter, a képviselőházat *Náday* Lajos alelnök képviselte. Kossuth szobránál *Miklósa* Alajos polgármester megnyitó beszéde után *Rabár* Endre, a szoborbizottság lelkes elnöke, lapunk munkatársa s a magyar gör. katolikusok egyesületének ügyvivő igazgatója mondott nagyhatású beszédet. Utána *Thaly* Kálmán, a Rákóczi-kor nagyérdemű historikusa rajzolta megkapó színekkel Érsekujvár kurucz-korát, Rákóczi és hősei küzdelmeit, dicsőségei harcait. Majd *Druga* József ünnepi beszéde után, miközben a lepel lehullott a szoborról, a közönség *Kossuth* Ferencet kívánta hallani. Kossuth Ferenc a szobor elé lépve a következőket mondotta: Lehullott a lepel a szoborról, mely néman áll előttünk. Néma az ajak, szava nincsen e szobornak: azért mégis hangos szólam szól ajakáról felém. Azt mondja e szózat, hogy bár Kossuth Lajos meghalt, de eszméi, amelyekért küzdött, örökké élnek. E szoborban nincs szív, mégis érezzük, hogy dobog, mégis érezzük azt saját keblünkben, mert az ő szíve a mi szívünk, az ő lelke a mi lelkünk, az ő eszméi a mi eszméink. Kossuth Lajos eszméi meghódították az egész országot. Igazságának legnagyobb bizonyítéka, hogy az ő fia, az ő vérenék vére, az ő eszméinek letéteményese a magyar kormány képviselőjeként áll itt. Dicsőség ez eszmének és tisztelet azoknak a magyaroknak, akik ez eszmék megörökítésére ezt a szobrot ideállították. Ezután a küldöttségek lerakták a koszorúkat s a *Czuczor*-szoborhoz vonultak, ahol *Novotny* Elemér tanár tartott beszédet, majd az emléktáblákat leplezték le. A Kossuth- és Czuczor-szobor *Szekely* Ernő alkotása, az emléktáblákat *Tóth* András debreczeni szobrász tervezte.

Velenzei magyar emlékkép. Hat évvel ezelőtt szokatlan pompával ékes képet bámultak a festői felvonulásokhoz különben hozzászólt vénéziaiak. A Canal granden át a San Giorgio Maggiore templomhoz díszes gondolákon népes zarándokmenet vonult *Sarto* Giuseppe patriárka (ma X. Pius pápa) vezetésével. A körmenetben magyar díszruhák csillogtak, ama magyar küldöttségé, melyet *Dessueffy* Sándor csanádi püspök vezetett Szent-Gellért ereklyéhez. A zarándokcsapat a San Giorgio Maggioreban Szent-Gellért oltáránál magyar zászlót helyezett el, mely azóta féltve őrzött kince s templomnak. A csanádi püspök ezt az áhitatgerjesztő s külső hatásában is fényes képet a Délmagyarországi Múzeum részére megfestette *Tury* Gyula festőművészzel. Tury most készült el a nagyszabású képpel, mely azt a jelenetet ábrázolja, mikor a körmenet a templom elé érkezik s az apátok beviszik Szent-Gellért ereklyéit a zászlókkal díszített templomba.

Palotai Piroska. Hegyi Aranka után csakhamar egy másik érdemes művésznőnk ment el oda, ahol nincs többé intrika, de nincsen taps és babér sem. Csak csend és nyugalom. *Palotai Piroska*, a Nemzeti Színház tagja hunyt el élete és pályafutása delén. *Palotai Piroska* pályáját nem jelölik nagy sikerek, de szimpatikus egyénisége, művészi lelkiismeretessége mindig kedves fogadtatást biztosítottak neki, mikor többnyire csak kisebb epizód-szerepekben színpadra lépett. Kora halálát méltán gyászolja a nemesebb művészet.

A Nemzeti Színház szünete. A Nemzeti Színházban szombaton este volt a színházi évad utolsó előadása. Madách remeke «Az ember tragédiája» fejezte be a szép sikerű esztendő. Éva szerepében a színház fiatal tagja *Paulay Erzi* próbálkozott ez alkalommal. Szeptember 1-ig a színház zárva marad.

Múzeum Budavárban. A Mátyás-templom ujjáépítése és a Halászbástya építkezései alkalmával sok érdekes régiség került elő a földből, megannyi beszédes tanúsága a nagy multnak, mely Buda ősi vára fölött átvigott. Dr. *Nemes Antal* prelátus, budavári plébánosnak az a szép eszméje támadt, hogy ezekből a történelmi emlékekből a Halászbástya toronyépületében nyilvános múzeumot rendezzen be a főváros. Ez értelemben beadványt is intézett a tanácshoz, hangsúlyozva, hogy a berendezés nem is kerülne sok költségbe és fáradságba, mert a régiségek már úgyszólván ott a toronyhelyiségben vannak elhelyezve. A tanács határozata azonban, újabb sürgetés ellenére is, késik. Miért? Nem hihetjük el, hogy az lenne az ok, mint híre jár, hogy a Halászbástya gyönyörű ormára, a koronázó templom, Szent-István és Hunyadi János szomszédosságába, erre a par excellence történelmi helyre modern — talán éppen lila és hupikék színekkel kiabáló — szecessziós mulatóhelyet, magyarul tinglitanglit, avagy cikóriás boltot (vulgó: kávéház) akar engedélyezni a magyar székesfőváros tanácsa. Az efféle gönyörűségeket túlonúl megtalálja a hozzánk ránduló idegen ideát is. Ha már odafenn van, hagyjuk egy kicsit csendben — gondolkodni. S erre talán mégis alkalmasabb dolog a múzeum, mint a pikoló és a rezesbanda. *Ór.*



A dalszínház.

Írta: *Kereszty István.*

Az ujságban nemde mindig új dolgokat akarunk olvasni? Igaz, de az eszmék, a gondolatok addig el nem évülnek, amíg meg nem valósulnak; hiszen csak ekkor lesznek új tényekké. Ahhoz pedig, hogy megtestesüljön: a legjobb gondolatnak is többször kell a nyilvánosság ajtaján bebocsátást kérnie.

Nem új eszme, de valahára már meg kellene valószínűsíteni az egyetlen állandó opera helyett többnek szervezése. «Egy is sok!» vethetik ellenem; sőt igazat adok annak az erdélyi úrnak, aki pár évvel ezelőtt a «székelymentő akció» alkalmával keserűen kifakadt, hogy ime, az opera fényűzésére annyit fordítanak évente, amennyivel a tönkremenő székelységet meg lehetne menteni! Ilyen célra, azt hiszem, kifejlődött zenei kulturám és szenvedélyes zenekultuszom mellett is, sokmagammal le tudnék mondani az operáról egy évre; csak hogy annak a 400 főnyi művész és iparos stb. személyzetnek, amennyire az operának szüksége van, nem lehetne ám egyszerre másutt teremteni kenyeret — sem kívándorlási költséget...

Másfél millió koronára tehetni a M. Kir. Opera utolsó esztendei kiadásait, de a megtérült 580,000 korona, édeskevés az előbbi óriási összeghez képest. Említsük fel, hogy a magán szereplők közül a legkisebb fizetésű férfi 3000, a legnagyobb fizetésű (Anthes) 46,000 —, a legszegényebből fizetett nő 2,400, a leggazdagabbul díjazott (gr. Vasquezné) pedig 36,000 koronát kapott egy évre. Ezeket az összegeket nem szabad sajnálni, igaz, hogy úgyszólván évről-évre növekszenek, mint akár az államhivatalnokok fizetése, rangja. De hiszen a közönség — merem állítani, — sokkal inkább az előadókért jár az operába, mint a művek vagy szerzőik végett. Operánk mai igazgatósága, talán felsőbb meghagyásból, talán csak okulva elődeinek tapasztalataira? azt a politikát követte, hogy a nagyközönségnek ezt a gyengéjét kizsákmányolta; sikerült is 85,000 koronával több jövedelmet teremtenie, az idén, mint tavaly. Az esztendő pénztári sikere tehát jelentékeny.

Vannak azonban igen prózai dolgok, amelyekkel még fényesebb üzleti eredményeket lehet elérni. — Az operánál tehát ne az anyagi szempont legyen mérvado; a hozzáértő mindenek fölé helyezi ez a kérdés: használt-e az operaház a művészetnek, főleg a nemzeti művészetnek és mennyit?

Kétségkívül: a «Figaró lakodalma», Mozart legbájosabb remekműve, új betanulása a nemes művészet szeretetét és vágyát egyformán erősítette a művészekben és a közönségben; ebben méltó párja volt Mozart «Requiem»-ének nagycsütörtöki fájdalom, meg nem ismételt előadása, míg a «Lammermoori Lucia» az olaszos ének síma folyására szolgált mintaképpel. De gr. Zichy Géza «Roland mester»-ét, noha magyar szerző műve, csekély értékénél fogva s mint idegenjellegű zenét, teljességgel nem tekinthetjük nemzeti művészetünk nyereségének.

Az új művekről több jót mondhatunk: még a ballettek is igazi művészi becsű zenét hoztak magukkal (a «Maladetta» és a klasszikus apróságokból összeállított «Táncgyülelem»); ugyanennyit ér a Massenet-féle «Manon»-nak akárhány része: jól tette a közönség, hogy élvezte anélkül, hogy próbálta volna összehasonlítani a jó tíz évvel ezelőtti «Manon Lescaut»-val; emezt, Puccini mesterművét jövőre módjában áll majd az összehasonlítás után különösen élvezni... Nyereség volt az olasz Wolf-Ferrari rövid víg dalműve: «Kíváncsi nők». Csodálom közönségünknek sokszor kétségbe vont határozott egyéni ítéletét: szembe helyezkedett Nyugateurópa közvéleményével, a kevés dallamban fölismerete a zene jellemző erejét, de az eredetiség és dallamszépség hiányát olyan súlyos vétségeknek tekintette, hogy a darab előadásaira el sem jött; legföljebb négyszer adták elő a «Kíváncsi nők»-et. Az évadot befejező «Pillangó kisasszony» új, elbájoló vagy megdöbbentő szépségei nagy sikert arattak; Puccini ezúttal ép oly biztosan hat brutális eszközökkel a karzati tömegre, mint éles elmével kizirkalmazott, finom stíljének exotikumával és gyönyörűen szőtt hangszíneivel a kényes ízlésű, képzett zenészre.

Ez az utolsó operája talán éppen ezért állandóan műsoron marad, épen úgy, mint az elpusztíthatatlan «Parasztbecsület».

A hazai termést az operai igazgatóság nagy sietve holtta nyilvánított, pedig a Bécsben tanult fiatal Sztojanovits Péter kozmopolitikus egyfelvonásosa («A tigris») élvezetes, öntudatos alkotás; Rékai operája pedig («A nagy-idaí cigányok») modernség és talán művészi munka tekintetében is felülmúlja az Erkel utáni összes magyar-stíli dalműveket, amellet tősgyökeres magyar és gazdag leleményű, minden tekintetben tiszteletre- és szeretetreméltó zene. A mű számszorta jobb sorsra lett volna érdemes, mint az igazgatósági eltemetésre.

A HÉTRŐL

Szobrot Vasvári Pálnak. A szívek kegyelete már vési-faragja azt a szép, büszke szobrot, amely Nyírvasvári község főterén a magyar szabadságharc egyik nemes alakjának, Vasvári Pálnak örök dicsőségét fogja hirdetni. Felhívásunkra, melyet a magyar közönséghez, de főként a magyar görög-katolikus társadalomhoz intéztünk, szerfészét az országban visszhang támadt és büszkén jelentjük, hogy a Vasvári Pál-szoborra már gyűlnek az adományok.

Eddigi gyűjtéseink a következők:

Mult számbunkban feltüntetett összeg 192 K
Ujabb adakozások:

Andor Gyula	20 K
Répassy György	20 «
Répassy Miklós	5 «
Hodinka Ágost	5 «

összesen: 242 K

A polgármesterválasztás. Budapest székeső város polgármestert választott e héten. A bizalom *Bárzcy István* dr.-t emelte a polgármesteri székbe. Ez a választás Budapest fejlődésének új, szebb, hatalmasabb perspektíváját nyitja meg. Bárzcy európai niveaujú, nagytudományú közigazgatási tisztviselője a fővárosnak, aki a modern haladásnak eddigi munkakörében is hatalmas alapköveit rakta le. Mint a nemzeti kultúra fölkennt munkása jelentkezett előttünk a nemzeti demokrácia vértjében Bárzcy István, aki polgármesteri székfoglalójában olyan programot adott, amelynek boldog reménységgel kell eltöltenie Budapest minden polgárát. Mi is Fülepp Kálmán főpolgármester szavaival tartunk: «Áldás és siker kísérje működését!»

A hét szenzáció! Budapestnek most két szenzációja is van. A két szenzációit hetekkel előbb fűléskető, hangos reklámok előzték meg, Budapest ifja-véne álmatlanságba esett tőlük, láz, izgalom, várakozás fogadta s most végre itt vannak. Az egyik szenzáció az olasz gyermek-opera, a másik *Buffalo Bill*. Szóljunk mind a kettőről érdemük szerint. Az olasz gyermek-opera a legpervervebb vállalkozás, aminőt csak az utóbbi évtizedben láttunk. Apró, zsenge gyermekeket odaállítani a színpadra és komédiázni őket, kifesteni az arcukat, a lelküket akkor, amikor a gyermeki ártatlanság legvirulóbb korát élik, megismertetni őket a rivalda sorvasztó fény-sorával, a színházi élet lázával, a kulisszámögötti élet nyomorúságával, szóval összetörni, megnyomorítani a gyermekeket, ez már nem csak lelketlenség, hanem maga az erköletlenség. A modernség szomorú túlcivilizálása ez a gyermek-opera, amikor egy tábor zsenge gyermek a nagyok allírjeivel odaáll a kifestett világ központjába és komédiázik a nagyoknak. A koravén gyermek mindig lehangoló benyomást kelt az emberi szíven. Ezeknek a koravén gyermekeknek a látása már nemcsak lehangoló, hanem kihívja a tiltakozásunkat, a haragunkat, a legteljesebb megbotránkozásunkat. — A hét másik szenzációja, amelyet olyan reklám előzött meg, hogy zúgott bele széles Magyarország, a Wild-West, a *Buffalo Bill*-féle cirksuzsi látványosság. Erre nem érdemes sok szót vesztegetni. A várakozásunkat ezek az amerikai reklámörök egyszerűen becsapták. A produkcióik kezdetlegesekek, tartalmatlanok s a látványosság, amit nyujtanak, nem ér fel azzal a képpel, amely egy gyermekfejben bontakozik ki, amikor legelőször olvassa a híres *Vadölő* és *Sólyomszem* törtékeit, Amerika nem tagadta meg magát. Ez a Wild-West — humbug.

Széchenyi István sírját kirabolták. Megdöbbenő hír érkezett e héten Sopronból fővárosunkba, amely rövid telegramm modorban adta tudunkra, hogy a legnagyobb magyarnak, *Széchenyi István* grófnak *nagyecenki* sírját ismeretlen gonosztevők a legsötétebb lelkű kegyetlenség-gel feldúlták és kifosztották. A tettesek az épület ablakának rácsát lefeszítették és így látottak be a kriptába, hol *Széchenyi István* gróf és kivüle több grófi család aluszsa örök álmát. Az állatias érsek fosztogatók *Széchenyi Pál*, volt hírneves kalocsai érsek koporsójára lépve ereszkedtek le a sírboltba s ami ezután következett, felért a legvakmerőbb gyilkossággal, szégyenletes hazaárulással s mindazzal, ami csak egy istentől elrugaskodott emberbestiáról elmondható. Összeűzták a koporsókat fedő

márványlapokat. Megcsonkították a síri nyugalmukban pihenő kadavereket, levágták a holttestek fület, kezét, többeknek bezúzták a mellkasát — keresve-kutatva ékszer után, romboltak és feldúltak mindent, ami kezük ügyébe került. Értékesíthető tárgyat azonban nem igen találtak s ezért a *Széchenyi István* gróf koporsója mellett álló szekrényből, mely a gróf öngyilkossága elkövetésekor viselt ruháját tartalmazta, elvitték a gróf szalonkabinját és egy széles sárga bőr-övet. A kriptából elveszett még egy értékes gyertyatartó is. A tettesek három sírfülkét törtek föl, de egyikben sem találtak ékszert, ami után kutattak. A gonosztevők nagy lármával törtek és romboltak a sírboltban, amelyet a babonás temetőőr sem mert megközelíteni. Az izgalmas feltűnést keltő sírblólk kézrekerítése iránt széleskörű nyomozást indítottak. A rombolás, mit a betörők a nagyecenki kriptában véghezvittek, megdöbbenő és lesújtó, ha magyar kezek vitték végbe.

Uj magyar találmány. A technikai haladásban alkotó tényezőként egyre sürűbben jelentkezőnk mi, magyarok. Aradon e héten egy rendkívül érdekes műszaki találmány próbáját tartották meg. *Orosz Lajos* aradi gépalkotó ugyanis bemutatta találmányát: *önműködő vasúti kapcsolóját* és az összes jelenvolt szakférfiak úgy nyilatkoztak, hogy a találmány minden tekintetben messze fölmúlja az összes hasonló tárgyu ismert találmányokat. A vasúti kocsin alkalmazott fékező két, tengelylyel mozgatható és súlylyal ellátott horgonyból áll, melynek önműködő összekapcsolása kizárja a kocsi elszakadását és főlölegessé teszi a kapcsolást eszközlő vasúti személyzetnek a kocsi közé való járkalását. A kapcsolónak további előnye az, hogy a vasúti kocsikon ezeknek előzetes átalakítása nélkül alkalmazható, amennyiben egy-egy kocsin csupán két lyukat kell fúrni, amelyekbe a kapcsoló tengelyt beillesztik és anycsavarokkal megerősítik. A találmány gyártását a feltaláló az aradi *Weitzer-féle* waggongyárra bízta.

Roskovics Ignác festőművészről csak nagyon kevesen tudják, hogy ő a mi vérvérkből való. Sokoldalú művészetével dicsőséget szerzett nemcsak nekünk, a magyar görögkatholikus társadalomnak, de az egész országnak. Súlyos szembaj győőrté több éven át s már-már attól lehetett tartani, hogy munkaképtelen lesz. Az orvosi tudomány azonban, mint sok esetben, most is csodát művelt s a rendkívül súlyos szembajából a nagynevű festőművész felgyógyult, úgy, hogy most újra kezébe vehette az ecsetet. Ebből az alkalomból tisztelői, barátai, de különösen a magyar képzőművészeti társulat fényes lakomát rendezett tiszteletére. Számos lelkes pohárköszöntő hangzott el ezen a lakomán, a mely kivetkőzött minden sablonos bankettjellegéből s valóságos ünneppé lett. Adja Isten, hogy a magyar gör. kath. társadalom és az egész ország büszkesége, *Roskovics Ignác* festőművészünk még sok értékes művel gazdagítsa a magyar művészetet.

Elhunyt tanár. Szomorodott szívvel vesszük a hírt, hogy *Ladomérszky Viktor* gimnáziumi tanár Eperjesen meghalt. *Ladomérszky* igen lehetséges ember volt, nagy tervekkel, nagy reményekkel indult pályájára. De mint sokan a szorgalmasak közül, tulfeszítik idegrendszerüket, idő előtt megrokkannak s letörnek az élet súlya alatt, ő is hamar kifáradt. A leggyógyíthatatlanabb betegség kerítette hatalmába. A testet, lelket romboló búskomorságba esett. Jó barátai és régi támogatói szívességéből Budapest jéles orvosainál keresett gyógyulást, de hasztalan. A betegség teljesen letette lábáról s e hónap első felében gondos anyja karjaiközött kilehelte ifjú lelkét. Azok sorából került ki, kik nagy küzdés, nagy erőmegfeszítés árán jutnak el egy kényerető pályához s mikor elértek és élvezniök kellene a munka gyümölcsét — letörnek s úgyszólván ifjúságuk virágjában szállnak a sírba. Öszintén fájlaljuk korai elhunytát.

Leukanics Ince tartományfőnök halála. Az élök sorából ismét elköltözött egy nemes lélek, a mi tévelygő útjainkról ismét elszállt, ellobbant egy vezérő fényoszlop

Leukanics Ince, a Szent N. Bazil-rend tartományfőnöke meghalt. Hetven éves korában érte őt a halál. Ebből a szép időből egy félszázadot a legszigorúbb hitéletnek szentelt. Ötven évig volt szerzetes és negyvennégy éven át működött mint felszentelt pap. Minket, a magunk szűk lelki körén belül tengődő világi embereket leginkább az a kép ragad meg ez élet szemléleténél, hogy félszázadot töltött egy magános zárdai falai között. Félszázad rengeteg napja, órája és perce egyformán morzsolódott le a csendes klastromfalak között, a melyeken megtorlódnak a külső élet hullámai s a melyek mögött a lelki béke nagy nyugalma uralkodik. Az élet előretörését csak a falakra kúszó repkény jelezte, az élet hangját a zárdatemplom imára hívó, mélyhangú harangja. Ötven év a zárdai magánosságban, lemorzsolótt elmé, lelki elmélkedések között. Oly különösnek, oly nem e világból valónak tűnik ez előttünk, hogy elfogódva, megrendülve állunk a holttest előtt és bámulva — bámuljuk, mint egy apostoli élet nekünk maradt muló maradványát.

Életének nem voltak soha semmiféle vonatkozásai a mi világi életünkkel. Munkács—Eperjes—Szamosújvár egyházmegyei szentszéki ülnök volt. Temetése e hónap 15-ikén ment végbe. A csernekhegyi monostor sírkertjébe temették s halála nagy vesztesége a magyar-görög katolikus társadalomnak is. A görög-katolikus magyarországi bizottsága a halálest alkalmából részvétíratot intézett a Bazil-rend tagjaihoz. A részvétírat így hangzik:

A főtisztelendő sz. N. Bazil-rend tagjainak.

Munkács, (Csernekhegyi Monostor).

Igazi részvétellel és fájdalommal veszünk részt abban a mély gyászban, melybe Főtisztelendőségteket Istemben boldogult tartományfőnökük, főtiszt. *Leukanics Ince* elhunyt borította.

Egyetlen magyarországi szerzetesrendünk oly közel áll szívünkhöz, hogy minden örömét, fájdalmát a magunkénak tekintjük, de a jelen esetben ennél több okunk van arra, hogy Főtisztelendőségtekekkel együtt gyászoljunk. Akkor ugyanis, midőn liturgikus mozgalmunk megindítására hittestvéreink felhatalmazását kértük, főt. *Leukanics Ince* neve az elsők közt volt, kik hozzánk csatlakoztak, ami reánk nézve az egész magyarországi sz. N. Bazil-rend csatlakozását jelentette. Nemesak örök büszkeségünk lesz nekünk ez a tény mindenkor, hanem egyúttal védelem is azon szemrehányás ellen, mintha a mi mozgalmunk az Anyaszentegyház által megszentelt ó-szláv liturgia diszkreditálására irányulna s nem volna egyéb indokolatlan hazafiszkodásnál. — Hiszen a mi hirneves és a sz. N. Bazil-rend birtokában levő máriapócsi kegyhelynél képzelnünk sem lehet jobb megfigyelő állomást annak az igazságnak megállapítására, hogy a mi ügyünk ezreke menő gör. kath. magyar nép valódi lelki szükségének, menyéi üdvének ügye.

Áldott legyen az elhunyt apostol emléke örök időnkig s találják meg Főtisztelendőségtekek velünk együtt vigasztalásukat az ő emlékezetének állandó megőrzésében.

A tartományfőnöki állás nem maradhatván betöltetlenül, gondoskodni kellett utódjáról. *Firczak* Gyula munkácsi püspök elnökelete alatt ülés tartatott, amelyen az elhunyt tartományfőnök utódjának *Choma* Joachimot választották. Új hivatáskörében igaz barátsággal üdvözöljük az érdemekben gazdag egyházi férfit, akinek ismert munkássága, nemes törekvése és törhetetlen szorgalma garanciát nyújt arra, hogy nehéz állásában egyik legderekabb munkása lesz egyházának. Az új tartományfőnököt új méltóságában kitüntetés is érte, szentszéki tanácsosnak nevezetett ki.

A rutén templomi könyvek. «A rutén templomi könyvek kinyomatása» czímen a Pesti Hirlapban hosszú cikk jelent meg, amely azt írja, hogy tíz évvel ezelőtt Oroszországból ötszáz forint ára templomi könyvet csempeztek be Magyarországra s a könyveket szétosztották a máramarosi, beregi, ugocsi és ungi falusi templomok között. E könyvek hazafias és vallási szempontból sok kifogás alá estek. — Így tele voltak Oroszország sajátos szenteknek liturgiáival és imádsággal volt bennük a czárért. A vallás köpenyge alatt a pánszlávizmust szolgálták ezek a könyvek. Bánffy ekkor igyekezett a forgalomból kivenni e templomi könyveket.

Mivel pedig időközben az ungvári görög katolikus papok Lembergől egész raktárra való szertartási könyvet hoztak és az a veszelly állott elő, hogy a gácsor-

sági rutének az idevaló utazást a nagy-rutén nemzetiségi eszme terjesztésére fogják fölhasználni, azért a következő terv lett megállapítva: Az újonnan kinyomatandó könyvek mindenben különbözni fognak a gácsországi és oroszországi hasonló könyvektől, mert ezekben sok a toldás és felesleges részlet. Vissza kell térni az ósrégi, ezéves görög szöveghez, mely Róma mellett a monteferratai görög katolikus kolostorban őriztetik. — Ott, a helyszínen, tanulmányozza három magyarországi rutén pap az ósrégi szent könyveket és azokat kell lefordítani ó-szláv nyelvre. Hogy pedig a magyar nemzeti állami jellege is kidomborodjék az új könyvekben, el lett határozva, hogy föl lesznek véve a keleti egyházszakadás óta Róma által kanonizált szentek liturgiái is. Miután így elvben a könyvek egész átdolgozása pontosan meg lett állapítva, most csak a pénzkérdést kellett megoldani. Az akkori pénzügyminiszter, Lukács László, végre négyezer ezer koronát utalt ki a költségek fedezésére, hét évre beszoftva. Ez történt 1904-ben, amit gróf Tisza István az 1905. évben végérvényesen jóváhagyott. Az ügy azonban — így írja a Pesti Hirlap — azóta megfeneklett.

Annai történt, hogy a munkácsi, eperjesi, kőri görög katolikus püspökökből és néhány világi görög katolikusokból bizottság lett összeállítva, hogy saját hatáskörében állapítsa meg a módokat a nagy mi létesítésére. E bizottság mindössze egyszer ülésezett. — Hogy mit végzett, ütök.

Ismételtlen hangoztatjuk, hogy mindezt a *Pesti Hirlap* írja. Természetes, hogy a magyar görög katolikus társadalmat érzékenyen érintő cikk nem maradt válasz nélkül. Szabó Jenő főrendiházi tag, aki a magyar görög katolikusok hazafias mozgalmában mindig előjár, nyilatkozatot küldött a Pesti Hirlaphoz. E nyilatkozat, amely erőly visszautasítása a cikkben foglalt vádaknak és a tények igaz ismertetése is egyúttal, így hangzik:

«Legyen meggyőződve a tisztelt szerkesztőség, hogy mi magyarországi görög katolikusok nemcsak a fehér czártól, aki igen messze van, hanem a sokkal közelebb eső gácsországi ruténésztől is, még saját erőnkől is megvédjük magunkat, ha a magyar újságírók nem festik folytonosan a falra az ördögöt, amely nincs. — *Rutén* templomi könyvek az egész világon nincsenek, hanem, csak *ó-szláv* könyvek; *rutén* pap, vagy rutén nemzetiség pedig szintén nincs Magyarországon, hanem csak Gácsországon. Magyarajku népünköl nem is szólva, a mi oroszajku népünköt és annak szívben-lélekben magyar papságát sem szükséges hazafiságra oktatni, mert azok ősei a magyar szabadságharczokban vörükkel pecsételték meg hazafiságukat, már olyan időkben, amikor még az újságírás mesterségét nem is ismerték. Valóban mi már szinte belefáradtunk abba, hogy mikor az ósláv liturgiáról van szó, akkor vagy a moskovitákkal, vagy a gácsországi ruténekekkel téveszenek össze; mikor pedig a magyar liturgiáról van szó, akkor Róma ellen lázitanak bennünket. Ismételve kértük és most is kérve kérjük a hazai sajtót, ne fessék a falra az ördögöt, mert ezzel csak ártnak nekünk is, az országunk is. A görög kath. szerkönyvek újonnan való kiadásánál és fordításánál semmi egyébről nincs szó, mint a schizmatikumok kiküszöböléséről, melyek, sajnos, a külföldről behozott könyvekben előfordulnak. Ami pedig azt illeti, hogy az egyházi könyvek kiadására kiküldött országos bizottság eddigelé mindössze egyszer ülésezett és hogy amit végzett, az titok, erre nézve megnyugtathatom a t. szerkesztőteget, hogy az elvégzendő nagy munka két albizottságnak lett kiadva s míg ez be nem fejezte működését, vagy valamely fontos kérdés miatt újabb plenáris gyűlési nem indítványoz, addig újabb nagygyűlésre szükség nincsen. Hogy pedig az albizottságok zaj nélkül és nem a nyilvánosság számára dolgoznak: ez csak természetes.»

A Magyar görög katolikusok Egyesülete nagy célját és fontosságát napról-napra mindjobban és szélesebb körökben kezdi felismerni. Nemszak egyesek, de társadalmi életünkben számottevő egyesületek is támogatják. Legutóbb hírt vettünk tudósítónktól arról, hogy a *máriapócsi esperesi és tanítói kar* a legutóbbi szokásos kerületi gyűlésből kifolyólag elhatározta, hogy testületileg belépnek a Magyar görög katolikusok Egyesületébe. Üdvözöljük ez alkalomból a két testületet, nagyra becsüljük nemes elhatározásukat, mert ezzel nemszak felekezetüket tisztelték meg, hanem egy nagyszabású kulturális cél szolgálatába is léptek.